

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Varustamoliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Varustamoliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi.

Esityksen mukaan Varustamoliikelaitos muutettaisiin valtion kokonaan omistamaksi osakeyhtiöksi. Perustettavan osakeyhtiön toimialana olisi jäänmurtopalvelujen, monitoimialusten erikoispalvelujen ja yhteysalusliikennepalvelujen tuottaminen sekä muu vesiliikennettä palveleva toiminta Suomessa ja ulkomailla. Lisäksi osakeyhtiö harjoittaisi alusten hoitopalvelu- ja rahtaustoimintaa kotimaassa ja ulkomailla.

Valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan Varustamoliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus ja toiminta perustettavalle osakeyhtiölle. Varustamoliikelaitoksen henkilöstö siirtyisi perustettavan osakeyhtiön palvelukseen.

Varustamoliikelaitoksen väyläpalveluliiketoiminta ja sen henkilöstö siirtyisivät kuitenkin osaksi samanaikaisesti yhtiötettävää Merenkululaitoksen tuotantotoimintaa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2010 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILAN ARVIOINTI.....	3
2.1 Valtion liikelaitokset	3
2.2 Varustamoliikelaitos	3
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	4
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	4
4.1 Taloudelliset vaikutukset	4
4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	5
4.3 Henkilöstövaikutukset.....	5
5 ASIAN VALMISTELU	6
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	8
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	8
2 VOIMAANTULO.....	9
3 SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	9
LAKIEHDOTUS	11
Laki Varustamoliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi.....	11

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Euroopan komissio antoi loppuvuodesta 2007 ratkaisun niin sanotussa Tieliikelaitostapauksessa. Komission mukaan liikelaitoksen konkurssisuoja ja tuloverokäytäntö olivat yhteismarkkinoille soveltumattomia. Tämän vuoksi valtiovarainministeriö asetti 18 päivänä maaliskuuta 2008 hankkeen selvittämään liikelaitosmallin soveltuvuutta sisämarkkinoille ja kartoittamaan mahdollisia uusia organisaatio- ja ohjausmalleja liikelaitosten toiminnan järjestämiseksi.

Selvitys kattaa kaikki viisi valtion liikelaitosta, jotka ovat Ilmailulaitos, Luotsausliikelaitos, Metsähallitus, Senaatti-kiinteistöt ja Varustamoliikelaitos. Kunkin liikelaitoksen omistajaohjauksesta vastaava ministeriö osallistuu työhön. Työryhmän asettamiskirjeen mukaan hankkeen johtoryhmän tuli tehdä väliraportissaan tarvittavat linjaukset ja mahdolliset kehittämissuhteet liikelaitoskohtaista valmistelua varten.

Väliraportin mukaan kilpailuneutraaliteetin edellyttämä liikelaitoksen konkurssikelpoisuus edellyttäisi erillistä oikeushenkilöyttä sekä valtion liikelaitoksen hallinnassa olevan omaisuuden siirtämistä oikeushenkilön omaisuudeksi. Siten valtion nykyistä liikelaitosmallia ei voida pitää yhteismarkkinoille soveltuvana toimintamuotona.

Valtion liiketoimintaa tulisi harjoittaa pääsääntöisesti osakeyhtiömuodossa. Toimivilla markkinoilla avoimessa kilpailutilanteessa tapahtuva valtion liikelaitosmuotoinen liiketoiminta yhtiötetään. Talouspoliittisen ministerivaliokunnan puoltaman linjauksen mukaisesti Ilmailulaitoksen, Luotsausliikelaitoksen ja Varustamoliikelaitoksen muuttamista osakeyhtiöiksi valmistellaan.

Vuoden 2010 alusta yhtiötettäisiin Ilmailulaitos ja Varustamoliikelaitos sekä Merenkululaitoksen tuotantotoiminta.

2 Nykytilan arviointi

2.1 Valtion liikelaitokset

Valtion liikelaitokset ovat julkista tehtävää toteuttavia liiketoimintaorganisaatioita, joi-

den omistaja-arvo muodostuu julkisesta ja taloudellisesta arvosta. Julkisella arvolla tarkoitetaan kustannustehokkaasti tuotettua yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Taloudellinen arvo on pääoman kustannuksen ylittävää tuottoa.

Kun liikelaitokset menestyvät liiketoiminnassaan, ne tarjoavat kilpailukykyiset ja tasokkaat liikenne- ja viestintäpalvelut elinkeinoelämälle, yhteiskunnalle ja kansalaisille. Liikelaitoksilta edellytetään kannattavuutta niin, että ne pystyvät investoimaan strategiseen kasvuun säilyttäen rahoitusrakenteensa terveenä sekä täyttävät tulos- ja voitonjakotavoitteet.

Valtio asettaa omistajaohjauksessaan liikelaitoksille vuosittain palvelu- ja toimintatavoitteet sekä tulos- ja tuloutustavoitteet. Taloudellisen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden tasapaino on olennainen tekijä liikelaitoksen omistajaohjauksen onnistumisen kannalta. Liikelaitoksen erityispiirre on nimenomaan se, että sillä on yhteiskunnallista ohjausta edellyttäviä tehtäviä.

2.2 Varustamoliikelaitos

Varustamoliikelaitos on erikoisvarustamo, jonka erityisosaamista ovat Itämeren ja arktisten alueiden talvimerenkulun olosuhteiden tuntemus, merirakentaminen ja saaristoliihenne. Toiminnan painopisteenä ovat Itämeri ja arktiset alueet.

Varustamoliikelaitos on ollut valtion liikelaitos vuodesta 2004 alkaen ja siitä on säädetty laissa Varustamoliikelaitoksesta (937/2003). Toimialana on Suomessa ja ulkomailla vesiliikennettä palveleva toiminta tuottamalla pääasiassa jäänmurtopalveluja, monitoimialusten erikoispalveluja, väylänhoito- ja öljyntorjuntapalveluja sekä yhteysalusliikennepalveluja. Lisäksi liikelaitos harjoittaa alusten hoitopalvelu- ja rahtaustoimintaa kotimaassa ja ulkomailla. Varustamoliikelaitos on velvollinen tarjoutumaan öljyntorjuntatehtäviin ja jäänmurtopalvelujen tuottamiseen koko maassa.

Varustamoliikelaitos rahoittaa toimintansa alusten rahtauksiin ja palvelusopimuksiin perustuvalla asiakasrahoituksella. Liikelaitok-

sen liiketoiminta-alueet ovat jäänmurtoliiketoiminta, offshore-liiketoiminta, lauttaliiketoiminta ja väyläpalveluliiketoiminta. Liikelaitoksella on 28 alusta, joista kolme on monitoimimurtajia ja viisi perinteisiä jäänmurta-
jia.

Vuonna 2008 Varustamoliikelaitoksen liikevaihto oli 60,7 miljoonaa euroa, liiketappio -2,9 miljoonaa euroa ja tilikauden tappio -5,8 miljoonaa euroa. Sijoitetun pääoman tuotto oli -2,0 prosenttia. Taseen loppusumma oli 164,9 miljoonaa euroa. Viimeisen viiden vuoden aikana liiketulos on ollut vuosittain keskimäärin 1,7 miljoonaa euroa ja sijoitetun pääoman tuotto keskimäärin 2,0 prosenttia. Liikevaihto laski ja tulos heikkeni vuonna 2008. Liikevaihdon laskuun ovat keskeisesti vaikuttaneet öljyn maailmanmarkkinahinnan voimakkaat muutokset ja niiden taustalla oleva maailmanlaajuinen talouskriisi.

Liikelaitoksen haasteena on markkinaympäristön kaksijakoisuus. Offshore-liiketoiminta toimii erittäin kilpailluilla kansainvälisillä markkinoilla, mutta jäänmurrossa, lauttaliikenteessä ja väyläpidossa kilpailu on toistaiseksi vähäistä. Kotimaan markkinoilla kilpailun odotetaan jatkossa tehostuvan aikaisempaa voimakkaammin.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Varustamoliikelaitoksen liiketoiminta yhtiöittäisiin siten, että nykyinen liiketoimintarakenne järjestettäisiin uudelleen. Monitoimimurtajien ja jäänmurtajien, ja toisaalta pienempien alusten, liiketoiminnat erotettaisiin toisistaan erillisiin osakeyhtiöihin. Tavoitteena on kannattavuuden paraneminen, liiketoiminnan kehittäminen ja synergiaetujen saavuttaminen.

Uudelleen järjestelyssä perustettavaan varustamo-osakeyhtiöön siirtyisivät Varustamoliikelaitoksen nykyiset offshore-liiketoiminta ja jäänmurtoliiketoiminta sekä liikelaitoksen johtamiseen, hallintoon ja yhteisiin palveluihin liittyvät toiminnot. Perustettavan yhtiön ydinliiketoimintaa olisi jäänmurtopalveluiden hoitaminen.

Varustamoliikelaitoksen väyläpalveluliiketoiminta ja öljyntorjuntatehtävien hoitaminen siirrettäisiin 1.1.2010 alkaen osaksi tuolloin

perustettavaa tuotanto-osakeyhtiötä. Nykyisin Merenkulkulaitoksen osana oleva tuotanto toiminta yhtiöitetään valtion omistamaksi osakeyhtiöksi 1.1.2010 alkaen. Aloitettavan yhtiön tehtävät liittyvät väylien ja kanavien hoitamiseen, merenmittaukseen, viitatuotantoon ja suunnitteluun. Tuotanto-osakeyhtiöllä olisi paremmat mahdollisuudet kehittää väylänhoitotyöhön liittyvää liiketoimintaa ja saavuttaa synergiaetuja liiketoimintojen yhdistämisestä.

Varustamoliikelaitoksen lauttaliiketoiminta siirtyisi väliaikaisesti yhtiöoikeudellisena järjestelynä osaksi perustettavaa varustamo-osakeyhtiötä, kunnes se siirtyisi vuonna 2010 erikseen linjattavalla ja toteutettavalla järjestelyllä lauttaliiketoimintaa harjoittavaan valtion osakeyhtiöön. Järjestely mahdollistaa liiketoiminnan nykyistä joustavamman kehittämisen.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Perustettavan varustamo-osakeyhtiön tase perustuu Varustamoliikelaitoksen varoihin ja velkoihin 31 päivänä joulukuuta 2009 poislukien väyläpalveluliiketoimintaa koskevat varat ja velat. Varustamoliikelaitoksen varallisuus siirrettäisiin apportiomaisuudeksi osakeyhtiöön, ja liikelaitoksen liiketoiminnat järjestettäisiin edellä kohdassa 3 kuvatulla tavalla. Lauttaliiketoimintaa koskevat varat ja velat siirtyisivät pois varustamo-osakeyhtiön taseesta vuoden 2010 aikana.

Varustamoliikelaitoksen liikevaihtoennuste vuodelle 2009 on 44,2 miljoonaa euroa, josta väyläpalveluliiketoiminnan osuus on 3,9 miljoonaa euroa.

Henkilöstön eläketurvan tason säilyttämiseksi perustettavan varustamo-osakeyhtiön, tuotanto-osakeyhtiön ja lauttaliiketoimintaa harjoittavan osakeyhtiön on otettava erillinen lisäeläkevakuutus. Sen hinnaksi arvioidaan Varustamoliikelaitoksessa alustavasti yhteensä 5,5 miljoonaa euroa, josta varustamo-osakeyhtiön osuus olisi arviolta 4,3 miljoonaa euroa. Arvio tarkentuu Valtiokonttorin laskelmien perusteella jatkovalmistelun aikana.

Varustamoliikelaitoksella on liikelaitoksen perustamisen yhteydessä päätettyä pitkäaikaisista velkaa valtiolta. Vuoden 2008 lopussa valtion lainaa oli jäljellä 64,5 miljoonaa euroa. Yhtiöittämisen yhteydessä valtion velkaa kuitataan 31 päivänä joulukuuta 2009 Valtiokonttorilta maksetuksi lisäeläkevastuun määrällä 4,3 miljoonaa euroa, jolloin varustamo-osakeyhtiö järjestää rahoituksen lisäeläkevastuulle. Järjestelyn tasevaikutus on neutraali. Valtion velan määrä olisi 60,2 miljoonaa euroa 1 päivänä tammikuuta 2010. Vastuu velan hoitamisesta siirtyy perustettavalle varustamo-osakeyhtiölle yhtiöittämislain perusteella.

Perustettavan varustamo-osakeyhtiön osakepääoma olisi 18,7 miljoonaa euroa. Taseen loppusumma olisi noin 135,8 miljoonaa euroa. Edellä esitetyillä tase-erien järjestelyillä perustettavan varustamo-osakeyhtiön omavaraisuusaste laskisi nykyisestä 53,7 prosentista ja olisi ennusteen mukaan noin 42,5 prosenttia. Varustamo-osakeyhtiön omavaraisuusasteeseen vaikuttaisivat kuitenkin luovutettavan omaisuuden arvonmääritys, valtion velan kuittaus ja lisäeläkevastuuvakuutus.

Perustettava osakeyhtiö siirtyisi normaalin yhtiöverotuksen piiriin. Valtion toissijainen vahinkovastuu perustettavan osakeyhtiön toiminnasta poistuisi. Perustettava osakeyhtiö ottaisi tätä vastaavan vahinkovastuuvakuutuksen kansainvälisiltä vakuutusmarkkinoilta.

Varustamoliikelaitoksen yhtiöittämisellä ei olisi muita valtionaloudellisia vaikutuksia.

4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Jäänmurtopalvelujen tarjoaminen on perustettavan varustamo-osakeyhtiön ydinliiketoimintaa ja sen omistukseen siirtyvä aluskanta muodostuu jäänmurtajista. Valtiolla olisi perustettavaan osakeyhtiöön nähden strategisen omistuksen intressi.

Yhtiö tarjoaisi jäänmurtopalveluja tilaajatuottaja -mallin mukaisesti myös vastaisuudessa. Asia varmistettaisiin muuttamalla alusten jääluokista ja jäänmurtajaavustuksesta annettua lakia (1121/2005) lisäämällä uusi jäänmurtoalusten palveluvelvoitetta koskeva säännös sekä perustettavan yhtiön yhtiöjärjestyksessä ja tarvittaessa yh-

tiöoikeudellisia menettelyjä noudattaen. Yhtiön intressissä olisi solmia pitkäkestoisia, alusten peruskorjaukset ja uusinvestoinnit mahdollistavia palvelusopimuksia.

Varustamoliikelaitoksesta annetun lain mukaan liikelaitos on velvollinen tarjoutumaan öljyntorjuntatehtäviin. Varustamoliikelaitos ja Suomen ympäristökeskus ovat solmineet vuonna 2004 sopimuksen, jonka mukaan öljyntorjuntakalustolla varustetut väylänhoitoalukset ovat sovitussa valmiudessa käytettäväksi öljyntorjuntaan Suomen vesialueilla. Ehdotuksen mukaan öljyntorjuntatehtävien hoitaminen ja sitä koskevat sopimukset siirtyisivät väyläpalveluliiketoiminnan mukana perustettavalle tuotanto-osakeyhtiölle. Sopimuksen sisällön on tarkoitus säilyä nykyisenä eikä siirrosta ole tarkoitus aiheutua valtionaloudellisia vaikutuksia. Öljyntorjuntatehtäviä hoitavat myös muut tahot Suomessa.

Nykyiset saariston yhteysalusten liikennöinti- ja muut lauttaliiketoimintaa koskevat sopimukset siirtyisivät jatkossa lauttaliikennettä hoitavan osakeyhtiön vastuulle. Sopimusten sisällön on tarkoitus säilyä nykyisenä eikä siirrosta ole tarkoitus aiheutua valtionaloudellisia vaikutuksia.

Perustettavan varustamo-osakeyhtiön varautumiseen ja maanpuolustukseen liittyvät tehtävät otettaisiin huomioon valmisteilla olevassa toimialalainsäädännössä. Sille asetettaisiin nykyistä vastaavat varautumista ja huoltovarmuutta koskevat velvoitteet ja rajoitukset.

4.3 Henkilöstövaikutukset

Varustamoliikelaitoksen palveluksessa on vuoden 2009 lopussa arvioitu mukaan noin 430 henkilöä.

Varustamoliikelaitoksen henkilöstö siirtyisi liiketoimintarakenteen uudelleen järjestelyissä perustettavien varustamo-osakeyhtiön ja tuotanto-osakeyhtiön työntekijöiksi näiden yhtiöiden perustamisesta 1 päivästä tammikuuta 2010 lukien.

Väyläpalveluliiketoiminnassa työskentelevä henkilöstö, noin 30 henkilöä, siirtyisi perustettavan tuotanto-osakeyhtiön työntekijöiksi.

Liikelaitoksen offshore-liiketoiminnassa, jäänmurtoliiketoiminnassa, lauttaliiketoiminnassa sekä johtamiseen, hallintoon ja yhteisiin palveluihin liittyvissä toiminnoissa työskentelevä henkilöstö, noin 400 henkilöä, siirtyisi perustettavan varustamo-osakeyhtiön työntekijöiksi.

Lauttaliiketoiminnan työtehtäviä hoitava henkilöstö, noin 65 henkilöä, siirtyisi lauttaliiketoimintaa harjoittavan osakeyhtiön palvelukseen vuonna 2010 siten, kuin siitä erikseen sovitaan yritysjärjestelystä päätettäessä.

Määräaikainen työsopimussuhteinen henkilöstö siirtyisi määräaikansa osoittamaksi ajaksi asianomaisen yhtiön palvelukseen määräaikaiseen työsuhteeseen.

Työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovellettaisiin, mitä laissa säädetään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä yhtiötä sitovassa työehtosopimuksessa ja työ sopimuksessa sovitaan.

Henkilöstö siirtyisi yhtiöittämisessä valtion eläkelain mukaisesta järjestelmästä yksityisen alan työeläkejärjestelmän piiriin. Periaatteena olisi, että Varustamoliikelaitoksesta ja Merenkululaitoksesta perustettaviin osakeyhtiöihin siirtyvän henkilöstön eläketurva vastaisi sitä nykyistä ansaittua eläketurvaa, joka henkilöllä valtiolla on eläkeiän, valtion peruseläkkeen suuruuden ja lisäeläkekarttuman suhteen. Tuleva eläkekarttuma on henkilöllä sama sekä valtion että yksityisessä eläkejärjestelmässä. Henkilöstön edellä kuvattun mukaisen eläketurvan tason säilyttämiseksi perustettava osakeyhtiö ottaisi erillisen lisäeläkevakuutuksen.

Varustamoliikelaitoksessa noin 47 prosenttia henkilöstöstä kuuluu valtion eläkejärjestelmän piiriin ja noin 53 prosenttia merimieseläkejärjestelmän piiriin. Merimieseläkejärjestelmään kuuluvien eläketurva säilyisi nykyisenä, joten lisäeläkevakuutusta ei tältä osin tarvita. Valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien henkilöiden lisäeläketurvan hinnaksi arvioidaan Varustamoliikelaitoksessa alustavasti yhteensä 5,5 miljoonaa euroa, josta varustamo-osakeyhtiön osuus on arviolta 4,3 miljoonaa euroa. Lisäeläketurvan kustannukset otettaisiin huomioon perustettavan yhtiön taseessa. Yhtiöittämisen yhteydessä valtion velkaa kuitattaisiin 31 päivänä joulukuuta 2009 Valtiokonttorilta maksetuksi lisäelä-

kevastuun määrällä 4,3 miljoonaa euroa, jolloin varustamo-osakeyhtiö järjestää rahoituksen lisäeläkevastuulle.

Yhtiöittäminen ei sinänsä vaikuttaisi henkilöstön määrään tai mahdollisiin sopeuttamistoimiin.

Varustamoliikelaitoksessa ei ole virkasuhteista henkilöstöä.

5 Asian valmistelu

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman liikennettä koskevan luvun 7.1 mukaan Varustamoliikelaitoksen toiminnan kehittämisvaihtoehtoja selvitetään.

Valtiovarainministeriön 18 maaliskuuta 2008 asettamassa työryhmässä selvitetään liikelaitosmallin soveltuvuutta sisämarkkinoille ja kartoitetaan mahdollisia uusia organisaatio- ja ohjausmalleja liikelaitosten toiminnan järjestämiseksi.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi 6 päivänä maaliskuuta 2009 valtiovarainministeriön liikelaitoshankkeen väliraportissaan ehdottamaa etenemistapaa valtion liikelaitosten uudelleen organisoimiseksi ja ohjaukseksi. Ministerivaliokunta puolsi linjausta, jonka mukaan Varustamoliikelaitos yhtiöitetään.

Peruslinjauksen mukaisesti talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi 2 päivänä kesäkuuta 2009 liikenne- ja viestintäministeriön esitystä Varustamoliikelaitoksen yhtiöittämisestä, aikataulusta ja sisällöstä, jonka mukaisesti hallituksen esitys on laadittu.

Hallituksen esitys on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä. Varustamoliikelaitos on käynyt yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain (334/2007) mukaiset neuvottelut liikelaitoksen henkilöstön kanssa.

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot toimialaan liittyviltä ministeriöiltä ja viranomaisilta, Merenkululaitokselta, henkilöstöjärjestöiltä, elinkeinoelämän edustajilta ja muilta keskeisiltä sidosryhmiltä. Lausunnoissa pääosin puollettiin yhtiöittämistä, mutta siihen suhtauduttiin myös neutraalisti tai sitä ei pidetty kannatettavana.

Useissa lausunnoissa otettiin kantaa kilpailuneutraaliteettiin, markkinoiden toimintaan, palveluiden hinnoitteluun, riskienhallintaan, henkilöstön asemaan sekä henkilöstön lisä-

eläkevastuun järjestämiseen ja sen vaikutukseen perustettavan osakeyhtiön kannalta.

Lausunnoissa otettiin kantaa jäänmurtotehtävien järjestämiseen sekä perustettavan osakeyhtiön varautumistehtäviin ja huoltovarmuuteen liittyviin seikkoihin. Asiaa on tarkemmin selostettu kohdassa 4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset.

Lausuntojen perusteella on täsmennetty henkilöstöä ja verotusta koskevia säännöksiä ja perusteluja.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan toimintojen uudelleen järjestelyn yhteydessä esitetään Merenkululaitoksen tuotantotoiminnan yhtiöittämistä. Varustamoliik

kelaitoksen väyläpalveluliiketoiminta siirtyisi 1 päivästä tammikuuta 2010 alkaen osaksi perustettavaa tuotanto-osakeyhtiötä. Hallituksen esitys Merenkululaitoksen tuotantotoiminnan muuttamisesta osakeyhtiöksi on annettu samanaikaisesti tämän esityksen kanssa ja lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti.

Liikenne- ja viestintäministeriön virasto-uudistuksen yhteydessä esitetään muutettavaksi useita lakeja, joissa on myös säädetty Varustamoliikelayoksesta. Yhtiöittäminen on otettu tässä valmistelussa huomioon siten, että viittaukset joko poistettaisiin tai muutettaisiin viittauksiksi perustettavan varustamo-osakeyhtiön toimintaan.

Yhtiöittämiseen liittyvät toimialalainsäädännön muutokset tehtäisiin samassa yhteydessä muuttamalla alusten jääluokista ja jäänmurtaja-avustuksesta annettua lakia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Perustettava osakeyhtiö. Varustamoliikelaitos yhtiötettäisiin perustamalla valtion kokonaan omistama osakeyhtiö.

Yhtiön toimialana olisi jäänmurtopalvelujen, monitoimialusten erikoispalvelujen ja yhteysalusliikennepalvelujen tuottaminen sekä muu vesiliikennettä palveleva toiminta Suomessa ja ulkomailla. Lisäksi osakeyhtiö harjoittaisi alusten hoitopalvelu- ja rahtaus-toimintaa kotimaassa ja ulkomailla.

Yhtiön toimiala vastaisi nykytilaa lukuun ottamatta väylänhoito- ja öljyntorjuntapalveluja, jotka siirtyisivät tuotanto-osakeyhtiölle.

2 §. Luovutusvaltuus. Pykälässä säädettäisiin valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa Varustamoliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus, immateriaaliset oikeudet ja liiketoiminta Varustamoliikelaitoksen toimintaa jatkamaan perustettavalle, lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulle osakeyhtiölle. Luovutusvaltuus kattaisi siten Varustamoliikelaitoksen sellaisenaan varoineen ja velkoineen. Valtioneuvosto valtuuttaisi tämän mukaisesti liikenne- ja viestintäministeriön hoitamaan luovutusjärjestelyt.

3 §. Luovutuksen ehdot. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto määräisi luovutettavan omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus tapahtuu. Luovutus tapahtuisi valtioneuvoston valtuutuksen perusteella erillisellä luovutuskirjalla, jossa luovutettava varallisuus yksilöidään. Luovutus tehtäisiin lain vahvistamisen jälkeen 9 §:n 3 momentin mukaisesti ja tulisi voimaan lain voimaantulon kanssa samanaikaisesti. Valtioneuvosto määräisi myös muista omaisuuden luovuttamiseen ja osakeyhtiön muodostamiseen liittyvistä järjestelyistä.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto määräisi, mikä osa omaisuudesta luovutetaan osakeyhtiöön osakkeita vastaan. Luovutus tehtäisiin niin sanotun apporttiomaisuuden luovutuksena perustettavaan osakeyhtiöön, mitä vastaan valtio merkitsisi osakeyhtiön kaikki osakkeet. Liikelaitoksen nykyinen peruspääoma tulisi osakepääomaksi osakeyhtiöön.

Pykälän 3 momentin säännös mahdollistaisi jäljellä olevan valtion lainan vakuudettomuuden.

4 §. Verotus. Varainsiirtoverolain (931/1996) 43 §:ssä säädetään liiketoimintasiirron yhteydessä toimintaa jatkamaan perustetulle yhteisölle tapahtuvan kiinteistön tai arvopaperin luovutuksen verovapaudesta. Verohallinto myöntää verovapauden hakemuksesta. Kun 1 §:ssä tarkoitettua yhtiötämisessä olisi kyse elinkeinotulon verottamisesta annetussa laissa (360/1968) tarkoitettua liiketoimintasiirrosta, varainsiirtoverolain 43 §:n mukainen verovapaus soveltuisi vastaavasti. Hakemusmenettelyä ei kuitenkaan ole pidettävä tarkoituksenmukaisena, minkä vuoksi pykälän 1 momenttiin otettaisiin säännös 1 §:ssä tarkoitettua luovutuksen yhteydessä tapahtuvien kiinteistöjen ja arvopaperien luovutusten verovapaudesta.

Yhtiöittäminen vastaisi järjestelynä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 d §:ssä tarkoitettua liiketoimintasiirtoa. Osakeyhtiön liiketoimintasiirto voidaan toteuttaa lainkohdassa mainituin edellytyksin ja jatkuvuusperiaatetta noudattaen ilman välittömiä tuloveroseuraamuksia. Keskusverolautakunta on antanut ennakkoratkaisun n:o 59/1999, joka koskee valtion liikelaitoksen liiketoimintakokonaisuuden apporttisiirtoa. Ratkaisun mukaan myös valtion liikelaitoksen toteuttamaan siirtoon voitiin soveltaa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 d §:n liiketoimintasiirtoa koskevia säännöksiä edellyttäen, että järjestely tehdään mainitussa lainkohdassa säädetyt edellytykset täyttyen. Pykälän 2 momentissa olisi selventävänä säännöksenä viittaus elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 d §:n soveltamisesta yhtiöittämiseen.

5 §. Vastuu liikelaitoksen sitoumuksista. Pykälän 1 momentin mukaisesti perustettava osakeyhtiö ottaisi vastatakseen Varustamoliikelaitoksen tekemistä sellaisista laina-, takaus-, hankinta- ja toimitussopimuksista sekä muista sitoumuksista, joihin Varustamoliikelaitos on toimintansa aikana sitoutunut ja jotka koskevat osakeyhtiölle luovutettua omaisuutta ja liiketoimintaa. Osakeyhtiö vastaisi

kuitenkin vain niistä Varustamoliikelaitoksen velvoitteista, jotka ovat luovutuksen kohteena ja joista Varustamoliikelaitos olisi liikelaitoksena luovutushetken jälkeenkin vastannut.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtion toissijaisen vastuun jatkumisesta. Säännöksellä varmistettaisiin toiminnan ja sopimusten jatkuvuus yhtiöittämisen yhteydessä.

6 §. Toiminnan jatkuvuus hallintoasioissa. Pykälän 1 momentin mukaisesti perustettaville osakeyhtiöille luovutettuun omaisuuteen ja liiketoimintaan kohdistuvat oikeutta, etua tai velvollisuutta koskevat hallinto- ja hallintolainkäyttöpäätökset olisivat voimassa siten, että ne kohdistuvat Varustamoliikelaitosta koskevilta osin perustettaviin osakeyhtiöihin ilman eri päätöstä. Yhtiöittämisen jälkeen perustettavat osakeyhtiöt olisivat siten samassa asemassa kuin Varustamoliikelaitos olisi ollut.

Pykälän 2 momentin mukaan vireillä olevissa hallintoasioissa perustettavat osakeyhtiöt tulisivat hallinto- ja hallintolainkäyttömenettelyssä Varustamoliikelaitoksen sijaan ilman eri päätöstä. Momentin mukaan hallinto- ja hallintolainkäyttöllinen jatkuvuus olisi selvyiden vuoksi turvattu myös vireillä olevissa asioissa.

7 §. Henkilöstön asema. Pykälässä olisi säännökset henkilöstön asemasta osakeyhtiön perustamisen yhteydessä.

Pykälän 1 momentin mukaan Varustamoliikelaitoksen offshore-liiketoiminnassa, jäänmurtoliiketoiminnassa, lauttaliiketoiminnassa sekä johtamiseen, hallintoon ja yhteisiin palveluihin liittyvissä toiminnoissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi perustettavan varustamo-osakeyhtiön palvelukseen työsuhteeseen yhtiön perustamisesta lukien.

Pykälän 2 momentin mukaan Varustamoliikelaitoksen väyläpalveluliiketoiminnassa työskentelevä henkilöstö siirtyisi perustettavan tuotanto-osakeyhtiön palvelukseen työsuhteeseen yhtiön perustamisesta lukien.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin Varustamoliikelaitoksen palvelukseen määräajaksi otetun henkilöstön asemasta. Varustamoliikelaitoksen määräaikainen työsopimussuhteinen henkilöstö siirtyisi varustamo-osakeyhtiön tai tuotanto-osakeyhtiön palvelukseen vastaavaksi määräajaksi määräaikaiseen työsuhteeseen.

Pykälän 4 momentin mukaan työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovellettaisiin, mitä laissa säädetään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä yhtiötä sitovassa työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan.

8 §. Tilintarkastus ja tilinpäätös. Pykälässä olisi säännös siitä, miten liikelaitoksen viimeinen tilinpäätös on laadittava ja tilintarkastus hoidettava. Koska tilinpäätös ja tilintarkastus koskevat liikelaitoksen toimintaa, sovellettaisiin valtion liikelaitoksista annetun lain aineellisia säännöksiä, vaikkakin näiden toimenpiteiden suorittajana olisi osakeyhtiö.

9 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta ja toimenpiteistä, joihin valtioneuvosto voisi ryhtyä valmistellakseen osakeyhtiön perustamista. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2010 alusta. Varustamoliikelaitoksesta annettu laki ehdotetaan samalla kumottavaksi.

Lisäksi pykälään ehdotetaan säännökset toimenpiteistä, joihin voidaan ryhtyä ennen lain voimaantuloa. Varustamoliikelaitoksessa tulisi voida tehdä tarpeellisia valmisteluja ja järjestelyjä jo ennen lain voimaantuloa. Vastaavasti valtioneuvosto voisi syksyllä 2009 tehdä päätöksen yhtiön perustamisesta, merkitä yhtiön osakkeet, määrätä luovutettavan omaisuuden arvon, määrätä luovutuksen ehtoista ja muista järjestelyistä. Selvyiden vuoksi todettaisiin, että ennen lain voimaantuloa tehtävään luovutukseen sovellettaisiin myös 4 §:ssä säädettyä verovapautta.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 2010 alusta.

3 Säättämisyjärjestys

Ehdotuksen tarkoituksena on siirtää Varustamoliikelaitoksen toiminta perustettaville osakeyhtiöille. Laissa säädettäisiin erityisesti liikelaitoksen sitoumuksien jatkuvuudesta, valtion toissijaisesta vastuusta sekä henkilöstön asemasta suhteessa uuteen osakeyhtiöön. Säädetyt oikeudet vastaavat liikelaitoksen velvoitteita suhteessa näihin asianosaisiin.

Ehdotusta valmisteltaessa on edellä esitetyn perusteiden katsottu, että laki voidaan säätää tavallisena lakina.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Varustamoliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Perustettava osakeyhtiö

Varustamoliikelaitoksen toiminta siirretään perustettavalle osakeyhtiölle lukuun ottamatta väyläpalveluliiketoimintaa. Valtio merkitsee osakeyhtiötä perustettaessa kaikki sen osakkeet.

Yhtiön toimialana on jäänmurtopalvelujen, monitoimialusten erikoispalvelujen ja yhteysalusliikennepalvelujen tuottaminen sekä muu vesiliikennettä palveleva toiminta Suomessa ja ulkomailla. Lisäksi osakeyhtiö harjoittaa alusten hoitopalvelu- ja rahtaustoimintaa kotimaassa ja ulkomailla.

2 §

Luovutusvaltuutus

Valtioneuvosto oikeutetaan luovuttamaan Varustamoliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus, immateriaaliset oikeudet ja liiketoiminta 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulle osakeyhtiölle ja väyläpalveluliiketoiminnan osalta Merenkululaitoksen tuotantotoiminnan yhtiöittämisestä annetun lain (/) mukaiselle perustettavalle osakeyhtiölle.

3 §

Luovutuksen ehdot

Valtioneuvosto määrää luovutettavan omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus tapahtuu. Valtioneuvosto määrää myös muista omaisuuden luovuttamiseen ja

osakeyhtiön muodostamiseen liittyvistä järjestelyistä.

Valtioneuvosto määrää, mikä osa omaisuudesta luovutetaan osakeyhtiöön osakkeita vastaan.

Valtion laina yhtiölle voi olla vakuudeton pääomamäärään saakka, joka vastaa valtion lainaa Varustamoliikelaitoksen omaisuudesta luovutusajankohtana.

4 §

Verotus

Edellä 2 §:ssä tarkoitettut osakeyhtiöt eivät ole velvollisia suorittamaan varainsiirtoveroa kiinteistön tai arvopaperin luovutuksesta mainitussa pykälässä tarkoitettujen luovutusten yhteydessä.

Tuloverotuksessa noudatetaan soveltuvin osin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) 52 d §:ssä tarkoitettua liiketoimintasiirtoa koskevia säännöksiä.

5 §

Vastuu liikelaitoksen sitoumuksista

Edellä 2 §:ssä tarkoitettut osakeyhtiöt vastaavat laina-, takaus-, hankinta- ja toimitussopimuksista sekä muista sitoumuksista, joihin Varustamoliikelaitos on toimintansa aikana sitoutunut ja jotka koskevat osakeyhtiölle luovutettua omaisuutta ja liiketoimintaa.

Valtion toissijainen vastuu Varustamoliikelaitoksen ottamista lainoista ja sitoumuksista jää voimaan.

6 §

Toiminnan jatkuvuus hallintoasioissa

Varustamoliikelaitoksen perustettaville osakeyhtiöille luovutettuun omaisuuteen ja liiketoimintaan kohdistuvat oikeutta, etua tai velvollisuutta koskevat hallinto- ja hallintolainkäyttöpäätökset ovat voimassa siten, että ne kohdistuvat luovutettavaa omaisuutta ja liiketoimintaa koskevilta osin perustettaviin osakeyhtiöihin ilman eri päätöstä.

Vireillä olevissa hallintoasioissa perustettavat osakeyhtiöt tulevat hallinto- ja hallintolainkäyttömenettelyssä Varustamoliikelaitoksen sijaan ilman eri päätöstä.

7 §

Henkilöstön asema

Varustamoliikelaitoksen palveluksessa tämän lain voimaan tullessa oleva henkilöstö siirtyy 1 §:ssä tarkoitetun osakeyhtiön palvelukseen työsuhteeseen lukuun ottamatta väyläpalveluliiketoimintaa.

Varustamoliikelaitoksen väyläpalveluliiketoiminnan palveluksessa tämän lain voimaan tullessa oleva henkilöstö siirtyy Merenkululaitoksen tuotantotoiminnan yhtiöittämisestä annetun lain mukaisen osakeyhtiön palvelukseen työsuhteeseen.

Määrääjäksi Varustamoliikelaitoksen palvelukseen otetut henkilöt siirtyvät 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun osakeyhtiön tai väy-

läpalveluliiketoiminnan osalta Merenkululaitoksen tuotantotoiminnan yhtiöittämisestä annetun lain mukaisen perustettavan osakeyhtiön palvelukseen vastaavaksi määrääjäksi.

Työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin yhtiöissä sovelletaan mitä laissa säädetään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä yhtiötä sitovassa työehtosopimuksessa ja työ-sopimuksessa sovitaan.

8 §

Tilintarkastus ja tilinpäätös

Varustamoliikelaitoksen viimeisen toimintakauden tilintarkastukseen ja tilinpäätökseen sovelletaan, mitä valtion liikelaitoksista annetussa laissa (1185/2002) säädetään. Lain 1 §:ssä tarkoitettu osakeyhtiö hoitaa näiltä osin liikelaitoksen tehtävät.

9 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Tällä lailla kumotaan Varustamoliikelaitoksesta 21 päivänä marraskuuta 2003 annettu laki (937/2003).

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Valtioneuvosto voi tehdä ennen lain voimaantuloa 1 ja 2 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä, joihin sovelletaan myös 4 §:ää.

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Liikenneministeri *Anu Vehviläinen*